

MVJ-græs, guldrandet aftale med lurende katastrofer?

af Lisbeth Frank Hansen

„Læg dine marker ud med græs i fem år, og få op til 4.200 kr./ha i tilskud + hektartilskud“. Sådan lød det fristende tilbud fra amterne i årene 2003 og 2004 til landbrugere med jord i de særligt følsomme landbrugsområder (SFL-områder). Mange lod sig friste og ekstensiverede dele af eller hele deres bedrift. Også en del økologer søgte og fik tilsagn om tilskud til miljøvenlig drift af græs. I de såkaldte MVJ-aftaler, som blev indgået med de enkelte amter, er det fastlagt hvornår arealerne må slættes, afpudses og afgræsses og med hvilken intensitet. Arealerne må desuden hverken gødes eller sprøjtes i perioden tilsagnet løber.

Men hvad sker der egentlig med omdriftsarealer, når de skal ligge med græs i 5 år og udnyttes ekstensivt, med snævre rammer for hvornår og hvordan græsset må anvendes? Vil arealerne gro til i ukrudt? Vil kløveren forsvinde og græsvæksten gå i stå? Ved at følge udviklingen på MVJ-arealer på fem økologiske bedrifter gennem to år (2005 – 2006) har vi i Økologisk Rådgivning samlet en del resultater og erfaringer sammen. Det vi især har interesseret os for, er udviklingen i uønsket ukrudt på arealerne, samt den foderingsmæssige kvalitet af det høstede græs.

Det viste sig, at udlægsmetoden og arealets ukrudtsstatus inden etablering af MVJ-græsset, havde afgørende betydning. Men selv inden for de forholdsvis snævre rammer for slæt- og afpudsningstidspunkter samt afgræsningsintensitet, er der gode muligheder for at påvirke ukrudtet og foderkvaliteten i positiv retning.

Udlægsmetode

På alle fem bedrifter er MVJ-græs etableret på omdriftsarealer. Der blev anvendt vidt forskellige udlægsmetoder med vidt forskellige resultater. På to ejendomme blev kløvergræsset etableret traditionelt som udlæg i vårsæd sået med en radsåmaskine. Begge steder kom udlægget godt med en god og tæt bestand af både græs og kløver. Markerne var som udgangspunkt rimelig fri for rod ukrudt, og man havde derfor et godt udgangspunkt for at få en ren og produktiv kløvergræsmark de følgende år.

Billede 1. En tæt og kraftig kløvergræsmark er et godt udgangspunkt for MVJ-græsset, som skal ligge i fem år.

På en af ejendommene blev kløvergræsset også udlagt i vårsæd, men her med en luftassisteret frøsåkasse monteret på en strigle. Udlægget kom meget dårligt, og den i forvejen udbredte forekomst af kvik, trykkede det svage udlæg yderligere.

På to af ejendommene blev der etableret kløvergræsudlæg efter høst, direkte i kornstubben med en skiveskærsåmaskine. Begge steder kom udlægget dårligt og 1. slæt bestod mest af ukrudt og spildkorn. Det var ikke relevant at tage slæt af „afgrøden“, som ses på billede 3, første år, og med amtets velsignelse fik man lov til blot at afpudse arealet.

Billede 2. Dårligt etableret udlæg i en kvikbefængt mark. Her ses afgrøden i august med en sparsom bestand af kløver og græs i tørskadet kvik.

Billede 3. MVJ-gæs udlagt direkte i stub, er en usikker udlægsmetode, og „afgrøden“ er ikke sjov at skulle leve med de næste fem år.

Udlægsmetode

Udlægsmetoden og ukrudtsstatus i den mark MVJ-græsset skal etableres på, har stor betydning for hvilken græsmark man får og skal leve med de næste fem år. Det forholdsvis høje tilskud gør måske, at flere ikke satser på at få noget særligt ud af mark og afgrøde i de fem år arealet skal ligge med græs. Men spørgsmålet er, hvad man så står med, når arealet igen skal tages ind i drift, og hvad det koster at skulle rydde op igen?

Slættidspunkt

Der ydes et tillæg til MVJ-tilskuddet, hvis man forpligter sig til at tage minimum ét slæt på græsset. Første slæt på MVJ-græs må først tages, når amterne skønner det kan ske uden at genere ynglende fugle. Det er 1. juni i Storstrøms Amt, 15. juni i Roskilde Amt og 31. juni i Vestsjællands Amt. Jo senere slættidspunktet ligger, jo dårligere bliver den foderingsmæssige kvalitet af det høstede materiale, og jo større mulighed har ukrudt for at brede sig i dårligt etablerede kløvergræsmarker.

I den første vækstsæson vi fulgte markerne, blev effekten af slættidspunktet på foderkvaliteten helt overskygget af den store forskel i kvaliteten af kløvergræsmarkerne. Analyser af det høstede materiale viste en klart bedre kvalitet af det materiale, der var høstet på de veletablerede kløvergræsmarker end på de dårlige og ukrudtsfyldte marker, uanset slættidspunkt. På den ene ejendom med veletableret kløvergræs,

lod man arealet afgræsse ret intensivt de første 2-3 uger i maj inden det blev sat af til slæt. Herved blev det muligt, selv med krav om slæt tidligst 1. juli, at tage slæt på 5-6 ugers græs, og dermed opnå en god foderingsmæssig kvalitet. Intensiv afgræsning i en kortere periode kræver at man har adgang til mange dyr i en kortere periode, og det er næsten kun muligt, hvis man selv har dyrene. Man skal være meget opmærksom på, at man ikke kommer op over den maksimale tilladte afgræsningsintensitet som gennemsnit i udbindingsperioden (se under afgræsning).

Slættidspunkt

Kvaliteten af græsset til 1. slæt vil pga. af de sene slættidspunkter fastsat af amterne (måske på nær slæt taget 1. juni, som det er tilladt i Storstrøms Amt) være ringe. Det betyder, at det kan være vanskeligt at afsætte det høstede foder. Det er muligt at forbedre kvaliteten ved at lade arealet afgræsse intensivt i en periode inden der tages 1. slæt.

Slætintensitet

I MVJ-aftalerne er der ikke regler for, hvor mange slæt man må tage på arealerne, men hvis ikke man selv kan bruge græsset eller har afsætning for det, fristes man måske til at nøjes med at tage det ene slæt, som er nødvendigt for at få udbetalt sit tilskud. På en af ejendommene er der på et areal i to år kun taget ét slæt omkring 1. juli hvert år. Det har medført en kraftig opformering af tidsler på arealet.

Billede 4. Meget kraftig forekomst af agertidsel i mark, hvor der gennem to år kun er taget ét slæt om året.

Slætintensitet

Hvis en opformering af rodukrudt skal undgås, er det nødvendigt med mindst 3-4 slæt eller afpudsninger om året afhængig af ukrudtstrykket i marken.

Afgræsning

Der ydes et tillæg til MVJ-tilskuddet, hvis man forpligter sig til at lade et areal afgræsse. Der er i aftalerne med de forskellige amter lidt forskel på, hvilken periode på året man skal og kan lade arealer afgræsse. Arealerne skal afgræsses med min. 0,3 DE/ha og må max. afgræsses af 1 DE/ha (dog 1,4 DE/ha i visse aftaler). Et omdriftsareal, som lægges ud med kløvergræs, vil efter 1. slæt typisk producere mellem 25 og 45 FE/ha om dagen. Hvis man kun lige opfylder minimumsbetingelserne og afgræsser med 0,3 DE/ha, vil der ske en total tilgroning af arealerne. Selv 1 DE/ha, som er den maksimale tilladte græsningsintensitet i mange tilfælde, kan ikke æde den daglige græsvækst. Græsningsintensiteten, altså antal DE/ha, skal beregnes som et gennemsnit af DE/ha over hele udbindingsperioden.

Udbindingsperiode: Direktoratet for FødevareErhverv har ikke hidtil klart defineret hvilken periode udbindingsperioden er. Derfor har de forskellige amter tidligere administreret og tolket udbindingsperioden forskelligt. Dette er dog nu afklaret fra direktoratets side til: „Den periode hvor dyrene rent faktisk afgræsser arealet“ og ikke den periode, hvor der må afgræsses. Afgræsning med en høj intensitet fordrer at der afgræsses med lav intensitet i en anden og forholdsvis lang periode hvis ikke man skal overskride den maksimale tilladte græsningsintensitet. Det betyder, at det bliver ganske vanskeligt at sætte dyr nok til at kunne følge med græsvæksten på arealet, selv i en kortere periode, uden at overskride den maksimale tilladte græsningsintensitet. Intensiv afgræsning i korte perioder specielt med får er ellers en effektiv metode til at begrænse opformering af rodukrudt i græsmarker. Afgræsning med kreaturer har også en positiv effekt, men pga. af deres anderledes græsningsadfærd, hvor de vrager græs, vil det ofte være nødvendigt med supplerende afpudsninger for at hindre en opformering af ukrudt.

Billede 5. Afgræsning af MVJ-græs med får efter 1. slæt virker begrænsende på opformering af ukrudt.

Afgræsning

Afgræsning har en positiv effekt i forhold til at begrænse ukrudt på MVJ-græs, hvis der afgræsses med en tilstrækkelig høj intensitet. Desværre kan dette sjældent lade sig gøre uden at overskride den maksimale tilladte græsningsintensitet, selv når den udregnes som et gennemsnit over hele udbindingsperioden. Afgræsning med kvæg bør suppleres med afpudsning, hvis en opformering af rodukrudt skal undgås.

Afpudsning

Der ydes et mindre tillæg til MVJ-tilskuddet, hvis man forpligter sig til at afpudse MVJ-arealer minimum 1 gang. Tillægget er dog så lille, at det ikke kan dække omkostningen til afpudsning, og derfor er der ikke nogen af de be-

Billede 6. Sene slæt og ekstensiv afgræsning giver tidsløse og skræpper mulighed for at opformere sig selv i en veletableret kløvergræsmark i løbet af få år.

drifter vi har fulgt, som har været interesseret i at forpligtige sig til dette.

MVJ-græs må som hovedregel gerne afpudses i den periode, hvor der må tages slæt på arealet. Hvis MVJ-græsset ønskes holdt som en god og ukrudtsfri græsmark, vil det være nødvendigt at supplere få slæt eller ekstensiv afgræsning med en eller flere afpudsninger.

Samlet konklusion

Det er muligt at etablere og holde en kløvergræsmark tilfredsstillende ren under de betingelser, man er underlagt i MVJ-ordningen: „Miljøvenlig drift af græs og naturarealer“, men det kræver en målrettet ekstra indsats i form af flere slæt og/eller afpudsninger evt. kombineret med reguleret afgræsning.

Hvis man kun går efter tilskuddet og minimumskravene, vil man efter de fem år stå med voldsomt tilgroede marker. Det kan betyde store omkostninger til oprydning inden arealet er egnet til dyrkning igen.

Der vil altså uanset om man vælger en intensiv eller ekstensiv pleje af sit MVJ-græs være ekstra omkostninger forbundet med det, og det er derfor spørgsmålet hvor guldlandet aftalerne i sidste ende bliver.